

Tasavvufî eğitim metodu olarak halvet (Gümüşhânevî örneği)¹

Khalwa as a method of spiritual education (The case of Gümüşhanevi)

Mahmud Esad Erkaya²

Received Date: 03 / 09 / 2016

Accepted Date: 13 / 11 / 2016

Öz

Halvet, bir şeyhin gözetiminde ve genellikle çilehâne olarak adlandırılan özel mekânlarda gerçekleştirilen kırk günlük mânevî eğitim tecrübesidir. Bu eğitim süresince müridin dünyevî duygu, düşünce ve arzularından sıyrılıp dış dünya ile her türlü irtibatını kesmesi ve böylece rabbi ile baş başa kalması hedeflenmektedir. Hz. Musa'nın Sina Dağında geçirdiği kırk günlük inzivasını ve Hz. Muhammed'in Hira'daki uzlet hayatını temel alan bu uygulama tasavvufî eğitimde asırlarca etkin bir şekilde kullanılagelmiştir. Nakşibendiyye tarikatının Anadolu'daki temsilcilerinden Ahmed Ziyâüddin Gümüşhânevî (ö. 1893) de halveti tasavvufî eğitimde tatbik eden mutasavvıflardan- dır. Kendisi de müteaddit defalar halvete girmek suretiyle yetişen Ahmed Ziyâüddin Gümüşhânevî, Câmiu'l-usûl fi'l-evliyâ adlı eserinde halvetin esasları ve uygulanışına dair önemli bilgiler vermektedir. Söz konusu eserde halvet öncesi hazırlık süreci, giriş adabı, halvet mekânının özellikleri, halvet esnasında hangi kurallara riayet edileceği, nelerin yenilip içilebileceği ve nelerin yasak olduğu gibi pek çok hususta malumat bulmak mümkündür. Gümüş- hânevî'nin açıklamalarına göre halvet; mürşidin izni ve gözetimi altında az yeme, az uyuma ve az konuşma esasına dayalı olarak ağır şartlar altında icra edilen bir eğitimidir. Dünya ile alakalı her türlü duygu ve düşüncenin halvet mekânının dışında bırakıldığı bu süreçte yalnızca zikrullah ile meşgul olunmakta ve gerçekleştirilen yoğun zikir vazifeleri ile Allah'a yakınlaşma hedeflenmektedir. Bunun yanında gündüzleri oruçlu geçirmekte, geceleri tehec- cüd ve tesbih namazları ile ihya edilmektedir. Mürşidin yönlendirmesiyle gerçekleştirilen bu kırk günlük eğitimin ardından belirli bir mânevî olgunluğa erişen mürid tekrar toplumun içerisine karışmaktadır. Halvet yalnızca kırk günle sınırlı tutulmakta, daima uzlet içerisinde toplumdan soyutlanarak yaşamak ise hoş karşılanmamaktadır.

Anahtar sözcükler: Tasavvufî Eğitim, Halvet, Erbaîn, Gümüşhânevî.

Abstract

Khalwa is an experience of spiritual education which carried out under the supervision of a sheikh and in private spaces called çilehâne. During this education, abstraction of the murid from earthly feelings, thoughts and desires, cutting off all the contact with the world and being alone with the Lord are targeted. Khalwa is based on forty-day retreat of Prophet Musa on Mount Sinai and the days of Prophet Muhammed in the Cave of Hira. Khalwa has been effective for centuries in Sufi education. Ahmed Ziyâuddin Gumushanevi (d. 1893), one of the representatives of the Nakşibendi order in Anatolia, has implemented khalwa in spiritual education. Ahmed Ziyâuddin Gumushanevi, raised by entering into khalwa, provides important information about the importance and application of khalwa in his work, Câmiu'l-usûl fi'l-evliyâ. This book deals with many issues such as preparation for seclusion, the proper- ties of khalwa space, the principles and procedures of khalwa and prohibitions of khalwa. According to the de- scription of Gumushanevi, khalwa is a sufi education which carried out under the supervision and permission of a mentor. Khalwa is based on eating less, sleeping less and talking less. Every emotion and thought about the world is left outside of the khalwa room. To get closer to Allah, a lot of zikrullah is needed. There are fasting at daytimes and praying at nights during a khalwa. After forty-day training, murid emerges from khalwa and goes among people. According to Gumushanevi it is unacceptable to continuously live isolated from the community.

Keywords: Spiritual Education, Khalwa, Arbaeen, Gumushanevi.

¹ Bu çalışma Çukurova Üniversitesi BAP birimi tarafından SBA-2016-6967 kodlu proje kapsamında desteklenmiştir.

² Dr., Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Adana, Türkiye, erkaya@cu.edu.tr

1. Giriş

Tasavvufî eğitimin en temel gayesi; müridi, insan-ı kâmil mertebesine yükseltip Allah'ın rızasını kazanmasını sağlamak ve neticede mârifetullaha eriştirmektir. Bunun yolu ise nefsi terbiye ve tezkiye etmek; onu her türlü kötü vasıftan arındırıp güzel ahlâk sahibi yaparak Allah'ın sevgisini ve hoşnutluğunu kazanacak bir hale getirmekten geçmektedir. Tasavvufî eğitim söz konusu olduğunda mutasavvıfların farklı usuller ile müridlerini terbiye etmiş oldukları görülmektedir. Nefis terbiyesinde uygulanmış olan metotlardan birisi de hiç şüphesiz halvettir.

Sözlükte “bir yerin boş olması, yalnız kalma ve biriyle baş başa kalma” anlamlarını ihtivâ eden halvet (Halil b. Ahmed, 2003, I, 441), tasavvufta genel mânâsı itibariyle günahlardan korunma ve daha iyi kulluk etme imkânı bulma gayesiyle ıssız yerlerde yaşamayı ifâde etmektedir. Bu ilk anlamıyla halvet, bir yaşam tarzı olarak insanlardan uzak bir hayat sürdürmeyi yani ruhbanlığı çağrıştırmaması sebebiyle ileri gelen mutasavvıflar tarafından tasvip edilmemektedir. Söz gelimi tasavvuf tarihinde halvet uygulaması için toplumdan ayrı bir yaşantının gerekli olmadığı Râbia el-Adeviyye (ö. 185/80), Cüneyd-i Bağdâdî (ö. 297/909), Hücvîrî (ö. 465/1072) ve Kuşeyrî (ö. 465/1072) gibi sûfilerin dile getirdiği bir husustur (Uludağ, 1997, s. 387) İslâm'da ruhbanlık değil toplum içine karışma esastır. Bundan dolayıdır ki Nakşibendiyye'de toplumdan hiçbir surette ayrılmayarak halkın içinde yaşamak (celvet) önemli bir ilke olarak önümüze çıkmaktadır. Toplumla ilişkiyi kesmeden Hak ile birlikte olma düşüncesini bir prensip haline getiren Abdülhâlîk-ı Gucdüvânî (ö. 617/1220) bunu *halvet der-encümen* tabiriyle ifâde etmiş (Uludağ, 1997, s. 388), nakşî gelenek de bu ilkeyi benimseyerek asırlarca uygulamıştır.

Halvetin özel ve yaygın olarak kullanılan anlamı ise bir şeyhin gözetiminde çilehâne yahut halvethâne olarak adlandırılan özel mekânlarda gerçekleştirilen kırk günlük mânevî eğitimidir. Geçici bir süre her türlü beşerî haz ve arzuların feragat ederek Allah ile baş başa kalmak suretiyle kişinin mânevî olgunluğa erişme çabası olarak da tanımlayabileceğimiz bu ikinci anlamdaki halvet, hayatın bütününe kapsamayıp yalnızca belirli bir zaman zarfında yaşanan mânevî eğitim tecrübesini ifâde etmektedir. Hz. Musa'nın Sina dağındaki kırk günlük halvet tecrübesine (A'râf, 7/142; Bakara, 2/51) dayandırılan bu uygulama, bazı mutasavvıflarca farklı sürelerde icra edilebilmekle birlikte genelde kırk gün olarak tecrübe edilmiştir. Bundan dolayı kırk mânâsını ifâde eden Arapça'daki *erbain* ve Farsça'daki *çihil* kelimesinden türetilen *çile* veya *çille* kavramları da halvet ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Eraydın, 1993, s. 315; Uludağ, 1997a, s. 386). Halvet, bir bakıma Hak ile beraber olmak için halktan uzaklaşma anlamına gelmektedir. Zira tasavvufta insanlar ile ünsiyet etmenin kişiyi Hak'tan uzaklaştıracağı düşünülmektedir. Bundan dolayı halvet, uzlet ve inziva uygulamaları sûfiler arasında yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Mutasavvıfların halvete yönelmelerinde Hz. Peygamber'in Hira mağarasında inzivaya çekilip geceler boyu tek başına ibadet ettiğine dair rivayetlerin önemli bir etkisinin olduğunu da söylememiz gerekir (Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1, no.3).

2. Nakşibendiyye'nin eğitim sisteminde halvetin yeri

Tasavvuf tarihi boyunca hemen her tarikatta halvetin bir dönem de olsa uygulandığı görülmektedir. Halvete en soğuk yaklaşan tarikatın, Ahmed Ziyâuddin Gümüşhânevî'nin mensup olduğu Nakşibendiyye tarikatı olduğu bilinmektedir. Nitekim tasavvuf araştırmacılarının yaygın kanaati Nakşibendiyye'nin ilk dönemlerinde halvet uygulamasının kabul görmediği yönündedir (Tosun, 2012, s. 330). Zira Bahâeddin Nakşibend'in (ö. 791/1389) kendi tarikatlarında halvet ve semanın bulunmadığı, bunun yerine *halvet der-encümen* prensibinin yer aldığı belirtilmiştir.

rivâyetler bu kanaatin esas dayanağıdır (İmâm-ı Rabbânî, 2014, II, 85; Tosun, 2012, s. 330). Ayrıca Bahâeddin Nakşibend'in "Tarikatımızın esası sohbettir. Halvette şöhret, şöhrette âfet, topluluk içerisinde yaşamakta ise hayır vardır." sözü halvetin Nakşibendiyye içerisinde bir usûl olarak benimsenmediğini göstermektedir (Câmî, 2011, s. 508; Mecdi, 1269, s. 266). Aynı şekilde nakşî şeyhlerinden Ubeydullah-ı Ahrâr'a (ö. 895/1490) kadar halvetin uygulandığına dair bilebildiğimiz kadarıyla bir bilgi bulunmamaktadır. Ahrâr'ın ise halifelerinden Kadı Semerkandî'nin Taşkent'te halvete girdiğinin şikâyet edilmesi üzerine maksat bir olduktan sonra usûllerin zaman ve zemine göre değişebileceğini söyleyerek halvete mani olmadığını nakledilmektedir (Tosun, 2012, s. 331).

Gucdûvânî'nin *halvet der-encümen* adıyla sistemleştirdiği halvet anlayışı Nakşibendiyye tarikatında çile anlamdaki halvetin ikinci planda kalmasına sebebiyet vermiş olsa da toplumsal faktörlerin etkisiyle belirli bir zaman insanlardan uzak bir yerde nefsi terbiye etmenin bir ihtiyaç olarak telakki edilmesinin neticesinde olmalı ki Nakşibendiyye'nin de bazı kollarında halvetin uygulandığı görülmektedir. Bunda bazı nakşî müridlerin diğer tarikat şeyhlerinden aldıkları icazetler neticesinde cehrî zikir ve halvet gibi bazı uygulamaları Nakşibendiyye bünyesinde icrâ etmeye başlamalarının etkili olmuş olabileceğini söyleyebiliriz. Zira halvet, bilhassa Mevlânâ Hâlid el-Bağdâdî (ö. 1827) ile birlikte Nakşibendiyye'de de yaygınlık kazanmaya başlamıştır (Aşkar, 1999, s. 540). Hemen belirtmemiz gerekir ki, Hâlid el-Bağdâdî'nin Nakşibendiyye tarikatının yanı sıra Kadiriyye, Sühreverdiyye, Kübreviyye ve Çiştîyye tarikatlarından da irşad için icâzeti bulunmaktadır (Memiş, 2000, s. 68). Bu durum Hâlid el-Bağdâdî ile yaygınlaşan halvet uygulamasının kaynağının diğer tarikatlar olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Gerek çevresel şartların nakşîleri halvet uygulamasına sevk etmiş olması gerekse diğer tarikatların usûllerinin Nakşîliğe tesir etmesi sebebiyle ilk dönemlerde ender rastlanan halvet uygulamasının Hâlid el-Bağdâdî ile birlikte tasavvufî eğitimde yaygın bir şekilde kullanılır hale gelmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, en açık şekilde sonraki dönemlerde yazılmış eserlerde görülmektedir. Zira Ahmed Ziyâüddin Gümüşhânevî'nin halvet konusuna eserlerinde önemle yer verdiği görülmektedir (Gündüz, 1984, s. 52).

Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî (ö. 1893), Nakşibendiyye Tarikatı bünyesinde Hâlid el-Bağdâdî'ye (ö. 1827) nisbet edilen Hâlidîyye kolunun İstanbul'daki temsilcilerindendir. Gümüşhânevî, 1813 yılında Gümüşhane'de dünyaya gelmiş, ticaret amacıyla gittiği İstanbul'da başladığı Beyazıt Medresesi'nin ardından eğitimini Mahmud Paşa Medresesi'nde devam ettirmiş, ilme olan düşkünlüğü sebebiyle tekrar Gümüşhane'ye dönmemiştir. Medresenin yanında tasavvufî çevrelerle de yakın ilişki içerisinde olan Gümüşhânevî, Hâlidî şeyhi Ahmed el-Ervâdî'ye (ö. 1858) intisap etmiş, biatın ardından Mahmud Paşa Medresesi'ndeki hücrelerinde şeyhi ile birlikte ilk halvetine girmiştir. Bu halvetin ardından, muhtemelen Ervâdî'nin memleketine dönmüş olması sebebiyle, Gümüşhânevî uzun bir müddet şeyhi ile görüşme imkânı bulamamıştır. Yaklaşık bir yıl sonra Ervâdî'nin İstanbul'a dönmesinin ardından ikinci defa halvete girme imkânı bulan Gümüşhânevî, 1848 yılında icazet alarak Nakşibendiyye, Kadiriyye, Sühreverdiyye, Kübreviyye, Çeştîyye, Hâlidîyye, Halvetiyye, Bedeviyye, Rifâiyye, Şâziliyye ve Müceddidiyye tarikatlarında hilafet-i tâmmeye yetkisini haiz olmuştur (Gündüz, 1984, s. 33; Feyzi Efendi, 2010, s. 87).

Tarikata girişi ve icazet alışı, girdiği halvetler neticesinde olan Ahmed Ziyâüddin Gümüşhânevî, özellikle *Câmiu'l-Usûl* isimli eserinde halvet mevzuunu detaylı bir şekilde ele almaktadır. Öyle ki Gümüşhânevî Dergâhı'nda önemli bir ritüel haline gelen halvet hakkında Gümüşhânevî, halvetsiz mârifetullahı vusûlün mümkün olmayacağını belirtmektedir. Nitekim Peygamber'e

(sas) yalnızlık sevimli kılınmış, o da Hira'da tehünnüs eylemiştir. İlk vahiy de burada nazil olmuştur. Dolayısıyla Gümüşhânevî'ye göre halvet konusunda da Hz. Peygamber'i örnek almak önem arz etmektedir (Gümüşhânevî, 2010, s. 251). Ayrıca Gümüşhânevî, tarikatın sekiz rükün üzerine kurulduğunu vurgularken bunlar arasında halveti de saymaktadır (Gümüşhânevî, 2010, s. 255). Tasavvufî eğitimdeki önemine binâen kendi müridlerini de müteaddit defalar halvete alarak eğitime yoluna gittiği kaynaklarda yer alan (Gündüz, 1996, s. 276) Gümüşhânevî'nin Zilhicce ve Recep aylarında olmak üzere yılda iki defa halvet yaptırdığı ifade edilmektedir (Vassaf, 2015, II, 335).

3. Gümüşhânevî'ye göre halvetin yöntemi ve şartları

Gümüşhânevî'nin halveti uygulayış yöntemine bakıldığında; halvetin çilehâneye girmeden önce yerine getirilmesi gereken bir hazırlık evresi ile başladığı görülmektedir. Bu aşamadaki işlerin başında, dini bilgilerin gözden geçirilmesi, böylece bilgisizlikten kaynaklanması muhtemel hataların önüne geçilerek halvette yapılacak ibadetlerin daha doğru bir şekilde icra edilmesinin sağlanması gelmektedir (Gümüşhânevî, 2010, s. 247; Kotku M. , 1981, s. 141).

Halvete girmek isteyen kimse öncelikle elbisesini, halvet mekânını ve bedenini yıkayarak maddî temizliği sağlamalı, daha sonra her türlü hata ve günahlarına tevbe ederek mânevî temizliği de yerine getirmelidir. Bunun yanında üzerinde kul hakkı varsa onları mümkün olduğunca ödemeye gayret etmeli ve helallik almak için gönüllerini yapmaya çalışmalıdır (Gümüşhânevî, 2010, s. 247).

Temizliğin ardından halvete girmeğe niyet etmelidir. Burada şu husus unutulmamalıdır ki müridi halvete yönelten saik keramet elde etme arzusu olmamalıdır (Gümüşhânevî, 2010, s. 252; Sühreverdî, 2010, s. 159). Zira halvetten kasıt, kalbi tüm çirkinliklerden arındırıp oraya Allahu Teâlâ'nın zikrini yerleştirmektir. Böylece Hak ile ünsiyet sağlanacak ve halvet sonrasında da bu yakınlık devamlılık arz edecek bir hal alacaktır (Kotku, 1981, II, 143). Bundan dolayı halvete niyet eden mürid, her türlü riyâ ve gösteriş duygusundan arınmalı, bunu gerçekleştirmek için halvete girmesi ile birlikte dışarıdakilerin kendisinin eza ve zulmünden bir müddet de olsa korunmuş olacağı düşüncesini aklından çıkartmamalıdır (Gümüşhânevî, 2010, s. 252).

Halvette dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan birisi de girmeden önce şeyhten izin istemektir (Gümüşhânevî, 2010, s. 252). Nitekim sûfilere göre sâlikin halvet ve zikirleri vasıtasıyla seyrü sülûkta beklenen yükselmeyi sağlayabilmesi için şeyhin kendisine devamlı telkinlerde bulunması icap etmektedir. Öte yandan izin ve telkin olmaksızın yapılan zikirlerle şeytanın müdahil olması kaçınılmaz görülmektedir. Şeytan, tek başına olan müridi birtakım hayal, vesvese ve bozuk düşüncelerle etkisi altında bırakabilmektedir. Sâlik şeytanın bu müdahalesi sebebiyle karşılaşmış olduğu mânevî hal ve düşüncelerin şeytânî mi yoksa Rahmânî mi olduğunu kavrayamamaktadır. Bu sebeple yapılacak halvet ve zikrin şeyhin gözetimi altında yapılması önem arz etmektedir (Gümüşhânevî, 2010, s. 45, 46).

Gümüşhânevî, halvete girilecek mekân ile ilgili de bazı bilgiler sunmaktadır. Öncelikle halvet, güneş ışığının doğrudan girmedeği loş bir ortamda yapılmalıdır. Böylece oluşan bu karanlık ortamda mürid duyularını kullanamaz hale gelerek mâsivâ ile arasındaki bağları koparmış olacaktır. Zira kalpte ihlâsın hâsıl olması için mâsivâ ile bağın kesilmesi şarttır (Gümüşhânevî, 2010, s. 252). Halvetin dışarıdaki seslerin hissedilemeyeceği bir yerde yapılması esastır. Çünkü tabiat iti-

barıyla hassas bir yapıya sahip olan kalplerin en kısık sesten dahi etkilenmesi muhtemeldir. Bundan dolayı halvet mekânına teberrük ve ziyaret niyetiyle de olsa dışarıdakilerin gelmesine izin verilmemesi tavsiye edilmektedir (Gümüşhânevî, 2010, s. 253)

Halvet, umumi olarak kırk günlük bir zaman zarfını kapsamakla birlikte sürenin uzatılması veya kısaltılması şeyhin tasarrufuna bağlıdır. Müridin durumuna göre farklı uygulamalar yapılabilmektedir. Bundan dolayı halvete girecek kimsenin orada kalacağı süreyi düşünmekle meşgul olmak suretiyle vaktini zayi etmemesi önemli bir ilkedir. Gümüşhânevî'ye göre halvete giren mürid burada kaç gün kalacağını hesaplamamalı, halvete girmeyi kabre girmek olarak düşünmeli ve oradan çıkışın ancak mahşer günü insanların kabirlerinden kalktıkları zaman mümkün olabileceğini tasavvur etmelidir. Giriş esnasında belirlenmemiş olan halvetin sona ermesi ancak şeyhin istemesiyle mümkün olacaktır (Gümüşhânevî, 2010, s. 254). Dolayısıyla müridin halvette günleri saymaya ihtiyacı kalmayacaktır.

Şeyhin izni ve duası ile halvete niyet eden mürid, halvethaneye tıpkı mescide girer gibi sağ ayak ile eûzü besmele çekerek girer. Böylece kişi öncelikle kendi nefsinin, ardından da şeytanın şerrinden Allah'a ihlâsla sığınmış ve mâsivâdan tamamıyla yüz çevirmiş bir vaziyette halvete girmiş olur (Gümüşhânevî, 2010, s. 252).

Halvette daima abdestli olmak esastır (Gümüşhânevî, 2010, s. 247). Nitekim Gümüşhânevî'ye göre halvetteki kimsenin aydınlanması ancak abdestin kendisine sağlamış olduğu nur ile mümkün olabilir. Zira Peygamber (sas) "*Abdest nurdur.*" buyurmaktadır (Ali el-Kari, 1971, s. 377). Dolayısıyla abdestli durmaya devam eden mürid ilâhî aydınlığı müşâhede edecektir (Gümüşhânevî, 2010, s. 252).

Mürid, halvet esnasında yüzünü daima kibleye yöneltir (Gümüşhânevî, 2010, s. 247), hiçbir surette duvar gibi herhangi bir nesneye yaslanmaz (Gümüşhânevî, 2010, s. 252), çok zaruri olmadıkça halvetteki yahut dışarıdaki hiçbir kimse ile konuşmaz (Gümüşhânevî, 2010, s. 253), uyku ağır basıncaya kadar uyumamaya gayret eder, uyuması gerektiğinde de abdestli olarak uykuya dalar (Gümüşhânevî, 2010, s. 253).

Halvette, vakit namazlarının cemaatle kılınmasına ve özellikle cuma namazlarına devam edilir (Gümüşhânevî, 2010, s. 253; Sühreverdî, 2010, s. 163). Halvete girilen mekânda cuma namazı kılınmıyorsa kısa süreliğine halvethane terk edilebilmektedir. Müridin, camiye gitmesinin gerekli olduğu durumlarda etrafındakiler ile konuşmaksızın namaza durması, sonrasında ise vakit kaybetmeden tekrar halvet mahalline dönmesi önemlidir (Sühreverdî, 2010, s. 163). Abdest ve namaz gibi ihtiyaçlar için dışarı çıkıldığında etrafı görmemek için başın bir nesneye örtülmesi de tavsiye edilmektedir (Gümüşhânevî, 2010, s. 253).

Halvette gündüzler oruçla geçilir. Nitekim oruç bir taraftan bedendeki hissî kuvveti ortadan kaldırarak onu şehvî arzularından arındırırken diğer taraftan da kalbi, insânî bazı sıkıntılardan temizleyerek saf hale getirmektedir (Gümüşhânevî, 2010, s. 252). Fakat açlık konusunda aşırıya gidilmemelidir. Nitekim Gümüşhânevî'ye göre halvetin önemli bir şartı da her işte orta yolu takip etmektir. Ancak bu şekilde insan-ı kâmil mertebesine ulaşmak mümkün olur. Yemek konusunda açlıkla tokluk arasında bulunmak esastır. Ne insanı güçsüz bırakacak kadar az ne de uykuya sebebiyet verecek kadar çok yemek uygundur (Gümüşhânevî, 2010, s. 253).

Halvette yalnızca zikrullah ile meşgul olmak esastır. Bundan dolayı sâliğin kendisini meşgul edecek her türlü duygu ve düşünceden kaçınması tavsiye edilmektedir. Bu bağlamda mutasavvıflara göre halvet, ilmin kitaplardan nazar ve tefekkür ile öğrenileceği bir yer değildir. Halvette ilim

doğrudan Cenâb-ı Hak'tan talep edilmelidir (Abdülkadir İsa, 2001, s. 129; Kotku, 1981, II, 150). Yine âyet, hadis ve diğer dini ilimler ile ilgili mevzular üzerinde tefekkür etmek de uygun değildir. Ancak zikir esnasında ilâhî bazı bilgiler kalbe doğarsa bunların unutulmaması için yazıya geçirilmesi uygun görülmektedir (Gümüşhânevî, 2010, s. 253).

Halvet esnasında öncelikle günlük zikir vazifeleri yapılmaktadır. Bu zikirlerle ilaveten mürşidin yönlendirmesiyle sırasıyla kalp, ruh, sır, hafî, ahfâ, nefis, cesed latifelerindeki zikirlerle devam edilmektedir (Gümüşhânevî, 2010, s. 253). Mürid zikir esnasında, Allahu Teâlâ'nın hadis-i kudsîdeki "*Ben, beni zikredenle beraber otururum.*" (İbn Ebû Şeybe, 1989, I, 108 no. 1224) buyruğunu hatırında tutmalıdır. Gümüşhânevî'ye göre Allah'ı, kendisini zikreden kulunun yanında oturması, rahmetinin, yardımının, feyzinin, nurunun, isimlerinin ve sıfatlarının kuluna yakın olması anlamına gelmektedir. Mürid, buna ilaveten şeyhini de gözünün önündeymiş gibi hayal etmelidir. Nitekim şeyhinin ruhaniyeti daima onun yanında olup halvette ona refakat etmektedir (Gümüşhânevî, 2010, s. 252). Mutasavvıflara göre şeyh, kul ile yaratıcısı arasındaki rabıtayı/bağı sağlamaktadır. Sâliğin şeyhini düşünmesi, zihinde oluşabilecek şeytanî vesveseler ve günahlara karşı onu korumaktadır. Sâlikin kendisine gelen feyiz ve yardımlar da yine şeyhi vasıtasıyla Rasûlüllah'tan (sas), onun aracılığıyla da müteselsilen Allahu Teâlâ'dan gelmektedir (Gümüşhânevî, 2010, s. 254).

Halvete giren mürid, kırk günlük mânevî eğitim sürecinin nefsânî arzu ve istekleri büyük oranda dizginleyerek arınmış olarak tekrar topluma karışır. Şu aşamada mürid artık *halvet der encümen* prensibini şiar edinir, toplum içerisindeyken dahi rabbiyle yalnız kalmasını bilir.

4. Sonuç

Halvet, Gümüşhânevî'nin tasavvufî terbiye sisteminde belirli şartlara ve kurullarla düzenlenmiş sistematik bir eğitim metodudur. Gerek şeyhi Ervâdî ve Nakşî-Hâlidî ekolün halvet uygulamasını, gerekse icazet sahibi olduğu diğer tarikatların uygulamalarını cem eden Gümüşhânevî yılda iki defa yaptırdığı halvet pratiği ile müridlerini tasavvufî eğitime tabi tutmuştur. Eserinde halvet uygulamasının usul ve esaslarına dair detaylı bilgiler veren Gümüşhânevî, Nakşibendiyye ekolünde halveti yaygın hale getirmiş, muhtelif zamanlarda yaptırdığı halvetler neticesinde pek çok müridine icazet vermiş, böylece kendisinden sonra da bu metot ile tasavvufî terbiyeye devam edilmesini tesis etmiştir.

Halvetin uygulanış esasları dikkate alındığında halvet hücrelerinde dünya ile zihnen ve bedenen her türlü irtibatını kesip Rabbi ile baş başa kalan sâlikin mânevî boyut itibarıyla mesafe kat etmesi için uygun ortamın hazırlandığı anlaşılmaktadır. Az uyuma, az yeme ve az konuşma ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirilen halvet neticesinde kişinin kötü ahlâk ve davranışlardan arınması, sonrasında ise topluma karışarak halkı irşad etmesinin öngörülmesi, halvet uygulamasının nefis terbiyesi çerçevesinde muvakkat olarak uygulanan bir eğitim metodu olduğu, bu yönüyle İslâm geleneğinde makbul bir uygulama olmayan ruhbanlık ile tamamıyla ayrı kategorilerde ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Kaynakça

- Abdülkadir, İ. (2001). *Hakaik ani't-tasavvuf*. yy.: Mevkiu't-Tarîkati's-Şâzeliyye ed-Derkâviyye.
- Ali el-Kari, E.-H (1971). *el-Esrârü'l-merfûa fi'l-ahbâri'l-mevzûa*. Beyrut: Dâru'l-Emâne.
- Aşkar, M. (1999). Bir Türk Tarikatı Olarak Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahli. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 39, 535-563.

Erkaya, M.E. (2016). Khalwa as a method of spiritual education (The case of Gümüşhanevi). *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2 (4), 1217-1225..

- Câmî, A. (2011). *Evliya Menkıbeleri* (S. Uludağ , M. Kara, Dü, & L. Çelebi, Çev.) İstanbul: Pinhan.
- Eraydın, S. (1993). Çile. *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 8, 315-316. İstanbul.
- Feyzi Efendi, M. (2010). *Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî Menkıbeleri*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Gümüşhânevî, A. Z. (2010). *Câmiu'l-usûl fi'l-evliyâ* (A. F. el-Mizyedî, Thk.) Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- Gündüz, İ. (1984). *Gümüşhânevî Ahmed Ziyâüddîn (KS) Hayatı Eserleri Tarikat Anlayışı ve Hâlidîyye Tarikatı*. İstanbul: Seha Neşriyat.
- Gündüz, İ. (1996). Gümüşhânevî, Ahmed Ziyâeddin. *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 14, 276-277. İstanbul.
- Halil b. Ahmed (2003). *Kitâbü'l-ayn* (A. Hindâvî, Thk.) Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- İbn Ebû Şeybe (1989). *el-Kitâbü'l-Musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd.
- İmâm-ı Rabbânî (2014). *Mektûbât-ı Rabbânî* (T. Alp, Ö. Tokat, & A. Yıldırım, Çev.) İstanbul: Semerkand.
- Kotku, M. (1981). *Tasavvufî Ahlâk*. İstanbul: Seha Neşriyat.
- Kotku, M. (1990). *Risâle-i Hâlidîyye ve Âdâb-ı Zikir Risâlesi*. İstanbul: Seha Neşriyat.
- Mecdi, M. (1269). *Tercüme-i Şekaik-i numaniyye (Hadaikü 'ş-Şekaik)*. İstanbul: Dâru't-tibâati'l-âmire.
- Memiş, A. (2000). *Hâlidî Bağdâdî ve Anadoluda Hâlidîlik*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Sühreverdî, E. (2010). *Avârifü'l-maârif*. Beyrut: Dâru Sâdır.
- Tosun, N. (2012). *Bahâeddin Nakşbend Hayatı Görüşleri Tarikatı*. İstanbul: İnsan Yay.
- Uludağ, S. (1997). Halvet Der-Encümen. *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 15, 387-388. İstanbul: TDV.
- Uludağ, S. (1997a). Halvet. *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 15, 386-387. İstanbul: TDV.
- Vassaf, H. (2015). *Sefîne-i Evliyâ*. İstanbul: Kitabevi Yay.

Extended abstract in English

The most fundamental purpose of sufi training is to make murid insan-i kamil (the perfect being). Thus, the murid will gain the sake of Allah. The way to achieve this is the training of the nafs. There are various training methods of Sufism for the training of the nafs. Khalwa (seclusion) is without a doubt one of the methods applied training in Sufism. Khalwa is an experience of spiritual education which carried out under the supervision of a sheikh and in private spaces called cilehâne or khalwathana. During this khalwa education, abstraction of the murid from earthly feelings, thoughts and desires, cutting off all the contact with the world and being alone with the Lord are targeted. Khalwa is based on forty-day retreat of Prophet Musa on Mount Sinai and the days of Prophet Muhammed in the Cave of Hira. Khalwa has been effective for centuries in Sufi education in almost all sufi orders such as Khalwatiyya, Yasawiyya and Qadiriyya. Unlike other sufi orders, the Naqshbandi sufi order stayed away from khalwa. Because basic principle in Naqshbandiyya is “khalwa der enjumen”. Khalwa der enjumen is to be with God in the community. However, it is seen that in some groups of Naqshbandiyya, khalwa is applied. For example, the Gumushanevi Dargah is most important among the Naqshi sufi groups that use khalwa as mystical education method.

Ahmed Ziyauddin Gumushanevi (d. 1893), one of the representatives of the Naksibendi order in Anatolia, has implemented khalwa in spiritual education. Ahmed Ziyauddin Gumushanevi, raised by entering into khalwa, provides important information about the importance and application of khalwa in his work, *Câmiu'l-usûl fi'l-evliyâ*. This book deals with many issues such as preparation for seclusion, the properties of khalwa space, the principles and procedures of khalwa and prohibitions of khalwa. According to the description of Gumushanevi, khalwa is a sufi education which carried out under the supervision and permission of a mentor. Khalwa is based on eating less, sleeping less and talking less. Every emotion and thought about the world is left outside of the khalwa room. To get closer to Allah, a lot of zikrullah is needed. There are fasting at daytimes and praying at nights during a khalwa.

According to Gumushanevi khalwa is implemented as follows: The Murid that will go into the khalwa primarily makes material and spiritual cleansing. Murid performs material cleaning by cleaning the body and khalwa space and performs spiritual cleansing by repenting of their sins. Then, murid intends to do it with ihlas. Murid does not enter the khalwa with the desire to obtain miracle. He desires only God's sake. Before entering into seclusion murid asks permission from his sheikh. Because the sheikh always directs the murid for spiritual progress and protects him against the Devil's delusion.

Khalwa is done in a dim environment, the sunlight does not enter directly. Khalwa generally covers a period of forty days. But the extension or shortening of the khalwa time depends on the decision of sheikh. Sheikh decides to time in accordance with the capacity of murid. In khalwa it is essential to always make ablution. Murid always faces towards the qiblah during khalwa. Murid does not speak with other murids in khalwa or people outside. But he can speak in essential situations. Murid strives to stay awake. When he needs to sleep, He falls asleep with ablution. The daily prayers and especially Friday prayers continue to be performed in the congregation. Murid fasts during the day. In khalwa it is essential that there be less food consumed. The basic principles about food is to stay between hunger and satiety. In seclusion it is essential to only be engaged with zikrullah. Murid thinks that Allah is always with him in khalwa place. During khalwa, daily dhikr tasks are performed primarily. In addition to these daily dhikr, murid continues to letaif

Erkaya, M.E. (2016). Khalwa as a method of spiritual education (The case of Gümüşhanevi). *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2 (4), 1217-1225..

(such as nafs, qalb, sirr, ruh, khafi, and akhfa) dhikr by the sheikh directive. After forty-day training, murid emerges from khalwa and goes among people. According to Gumushanevi it is unacceptable to continuously live isolated from the community.

Consequently, the Khalwa is a systematic education method regulated by certain conditions and rules in the Gumushanevi sufi training system. Gümüşhânevi educated the followers with sufi education in khalwa twice a year in Istanbul. After forty-day khalwa he and his murids returned to the community. Thus, khalwa and khalwa der enjumen practices are conducted together. With this aspect, Khalwa which performed in Gumushanevi Dargah is separated from monastic life. Because Khalwa is a training at certain period for murid. It does not cover murid's whole life.